

ליקוטי זפסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"התקף הניסם"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הודאה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

248

פרשת וישב תשפ"ה

דיני חנוכה - א'

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

המנורה

מנורה יפה

א טוב שכל אחד יטריח לעשות לו מנורה יפה לפי כוחו (מ"ב סי' תרע"ג סק"ח), ואין זה מדיני הידור מצוה שדינו שצריכים להוציא הוצאות עד שליש (ש"ע סי' תרנ"ו ס"א) אלא משום כבוד מצוה, ולכן מותר להוציא אף יותר משליש על מנורה של כסף שעלותו הוא פי אלף מעלות של עצם המצוה שהוא שמן זית ופתילות (הגר"ח קנייבסקי, נר חנוכה פ"ו הע"ב), או משום שבנר חנוכה לא נאמר דין שליש, שקיום מהדרין מן מהדרין בהכרח הוא יותר משליש מעיקר הדין (חי מרן הגר"ח הלוי חנוכה פ"ד הל"א ד"ה והנה), ולכן אפשר לגם להדר במנורת כסף על אף שהוא הרבה יותר משליש.

ב לחזור על הפתחים. אבל קניית מנורה של כסף אינו כלול בדין שמחזרים על הפתחים לקיים מצות נר חנוכה (ע"פ ש"ע סי' תרע"א ס"א ומ"ב סק"ג), אבל בזמנינו כן צריכים לתת שמן זית וכדי להדליק כמהדרין מן המהדרין מאחר שכולם מקיימים המצוה באופן זה ונחשב די מחסורו (הגר"ח קרליץ, חוט שני חנוכה עמ"ש"ג).

ג עדיפות בסוגי מנורה. יש שנתנו עדיפות בכמה סוגי חומרים במה שעשוי המנורה כדי לקיים בו מצות נר חנוכה וכל הקודם משובה, כלי זהב, כלי כסף, כלי נחושת, ברזל, כלי זכוכית, כלי עץ, כלי חרס (חסד לאברהם, שדי חמד מערכת חנוכה אות ז', כף החיים ס"ק ס').

ד ולפי"ז עדיף לקחת מנורה של מתכת יותר ממני מנורות המצויות בזמנינו הנעשות מזכוכית המעוצבים עם 'אבני סורובסקי' או מעוטרים בטסי זהב עליהם [כגון חברת מתנאל].

אם צריכים שם כלי

ה נחלקו הפוסקים אם צריכים שם כלי על הכלי שמחזיק הנר, יש הס"ל שצריכים שם כלי על המחזיק נר וכמו שיבואר (חסד לאברהם נהר נ"ח מעיין ב' בשם קונטרס הל' חנוכה לר"י סגי נהור בנו של הראב"ד, שו"ת אבני נזר סי' תק), אמנם סתימת רוב הפוסקים שאין צריכים שם כלי על דבר שמחזיק הנר (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנ"ז, שו"ת אז נדברו ח"ג סי' מ"ט).

ו קליפי ביצים. י"א שאין להדליק נר חנוכה בקליפי ביצים ובצלים שאין עליהם שם כלי (חסד לאברהם הוזכר בשערי תשובה סי' תרע"ג סק"ג), אבל רוב פוסקים לא חששו לזה כנ"ל.

ז נרות של שעוה בלי כלי. י"א שאם מדביקים נרות של שעוה על שלחן או על קיר בלי כלי להחזיקם, אינם יוצאים בהם חובת הדלקת נר חנוכה (שו"ת אבני נזר שם לפי חסד לאברהם), אבל רוב פוסקים ס"ל שיוצאים בזה י"ח נר חנוכה (כנ"ל ובמ"ב סי' תרע"א סק"ח).

ח כלי שאינו עומד מאיליו. י"א שמאחר שצריכים שם כלי אין להשתמש בכלי שאינו יכול לעמוד מאיליו בלי סמיכה (חסד לאברהם), ואחרים לא חששו לזה.

ט נר בתוך תפוח אדמה [potato]. י"א שמטעם הנ"ל אין להדליק נר חנוכה בתוך תפוח אדמה מנוקב מאחר שהוא פרי ואין עליו שם כלי (שו"ת אבני נזר הנ"ל) [אלה שמסרו נפשם במחנות השמד בשנות הזעם והדליקו נר חנוכה תוך תפוח אדמה, חשובים מעשיהם כהדליקו מנורה של זהב], אבל לרוב הפוסקים גם זה מותר.

י מנורת פקקי בקבוק. מצוי הוא שילדים מכינים בגן מנורות של פקקי בקבוקים הפוכים ובתוכם מעמידים נרות שעוה, ומאחר שדין כלי על הפקקים, אע"פ שבדרך כלל זורקים אותם לאשפה בגמר שימושם, כשרים הם לנר חנוכה לכו"ע (חוט שני חנוכה פ"ט סק"י).

כוסיות זכוכיות בתוך מנורת כסף

יא כמדליק בזכוכית או בכסף. מצוי לרוב שמשתמשים בכוסיות של זכוכית בתוך מנורת כסף, ודנו הפוסקים אם הדבר נחשב שמדליקים בנר של זכוכית ומאבדים מעלת ההידור של מנורת כסף, או שעדיין יש מעלת מנורת כסף היות שהזכוכיות נאחזים על ידי מנורת הכסף, ולפי השיטות הס"ל שצריכים שם כלי על מחזיק הנר, דנו לומר שנחשב כמדליק בזכוכית ולא בכלי כסף, ולאידך הפוסקים הס"ל שלא צריכים כלי, נחשב הדבר כהדלקה מהודרת במנורת כסף (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנ"ז).

יב זכוכיות שאינם עומדים בעצמם. ישנם הרבה סוגי זכוכיות העשויים לתת במנורת כסף, שיש להם כעין רגל עגול מתחתיהם הגורם שא"א הזכוכית לעמוד מצד עצמו על משטח חלק, ודנו הפוסקים האם נחשב שאינם עומדים לבד וממילא אין יוצאים בידי חובתם חובת נר חנוכה לאלו הס"ל שצריכים יכולת שיעמדו בלי סמיכה (כנ"ל אות ח').

יג אמנם י"א שמאחר שהזכוכיות נעשו כדי להשתמש עם המנורה, ולא נעשו כלל להשתמש בהם לבד, נמצא שהם בטלים לגוף המנורה, כמו שמצינו שעץ המשמש לכלי מתכת מקבל טומאה כדין המתכת אע"פ שפשוטי כל עץ אינם מקבלים טומאה, שבטל אליו ונעשה כמוהו (כלים פ"ג מ"ו), וממילא גם כאן נחשב הדלקה במנורת הכסף ואין צריכים שהזכוכית תוכל לעמוד מעצמו (מו"ר בשו"ת שבט הקהתי ח"ג סי' ר"א, והסכים עמו הגר"ח קנייבסקי, גם אני אודך חנוכה אות כ"א).

אם צריכים להטביל הזכוכיות למנורה

יד זכוכיות המיוחדות להדליק בהם נר, אינם צריכים טבילה לפני שימושם לנרות חנוכה, ואע"פ שיש הס"ל שהשמן צריך להיות ראוי לאכילה, מ"מ אף לאחר שהשמן מונח בזכוכית עדיין ראוי הוא לאכילה אפילו אם היה הכלי מחויב בטבילה, ואף כשהכלי לא נטבל האוכל עדיין ראוי לאכילה.

טו זכוכיות של 'לחיים'. מ"מ אם קנה זכוכיות של 'לחיים' ודעתו להשתמש בהם לשתית 'לחיים' אלא לפני שימושם לשתות 'לחיים' רוצה להשתמש בהם לנרות חנוכה, יש הס"ל שטעונים טבילה לפני השתמשותם לנרות חנוכה, אבל לא כמו שת"ח אחד רצה לומר משום שהשמן צריך להיות ראוי לאכילה וכשהוא בכלי זה אינו ראוי לאכילה דומיא דשמן שנפל לתוכו עכבר שהוא מאוס (שו"ת פרי אליהו ח"ג סי' כ"ה), אלא משום שיש שדנו לומר שכלי סעודה הטעון טבילה לפני שימושם, חייבים להטבילו אפילו אם רוצה להשתמש בו בינתיים לדבר שאינו של סעודה (דרכ"ת סי' ק"ב סק"ט), ומ"מ בדרך אקראי לנר חנוכה מותר גם ללא טבילה (ספר הכשרות פ"ד הע"ב).

איסור אכילה לפני הדלקה

קביעת סעודה

טז משהגיע זמן של הדלקת נר חנוכה אסור לקבוע סעודה לפני שמדליק נרות חנוכה ואפילו התחיל סעודה צריך להפסיק עד שיקיים המצוה (מ"ב סי' תרע"ב סק"י) וגם חצי שעה קודם לא יאכל (שעה"צ סק"ד).

יא האיסור האכילה הוא יותר מכביצה פת (ש"ע סי' רל"ב ס"ג) [שהוא 100 גרם לחזו"א, 57 גרם להגר"ח נאה], וכן פת הבא בכיסנין יותר מכביצה (מסגרת השלחן על קצו"ש"ע סי' ס"ט סק"ב) וכן שתיית משקה המשכר, אבל אכילת פירות ושתיית שאר משקין מותר אפילו הרבה, וה"ה אכילת 'תבשיל' העשוי מחמשת מיני דגן מותר אם אינו קובע סעודה עליו (מ"ב סי' רל"ב ס"ג).

יב נשים. המנהג הוא שגם נשים אינן אוכלות לפני קיום מצות הדלקת נר חנוכה של בעלה (ש"ת בצל החכמה ח"ד סי' נ"ח, הגרש"א, הליכות שלמה חנוכה פט"ז ס"ג), ומ"מ כשיש צורך קצת יכולות לסמוך על הפוסקים הס"ל שכיון שהיא אינה עושה המצוה אלא מקיימת מצוה ע"י בעלה, אין עליה איסור אכילה (הג' נחלת צבי י"ד סי' רס"ב ס"א, הגר"ש וואזנר, הגר"ש"א).

יט בחור ישיבה בעיר אחרת. בחור ישיבה שמקום חיובו הוא בישיבה ונסע לבית הוריו בעיר אחרת בצוהרים כדי להיות עמהם בעת הדלקה ומסיבת חנוכה ודעתו לחזור לישיבה באותו לילה ולהדליק שם, אינו יכול לאכול סעודה עמהם, כי עדיין לא קיים מצוותו אע"פ שמקום הדלקתו הוא בעיר אחרת (הגר"ש וואזנר, קובץ מבית לוי ח"י עמ' כ"ב).

מנהג איסור מלאכה לנשים

איסור מלאכה לנשים

כ נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות (ש"ע סי' תר"ע ס"א) אמנם לא נתקבל כאיסור מלאכה ממש אלא משום מנהג אבל אינו חומר כ"כ, ולכן כשיש צורך אפשר להקל בזה (הגר"ש"א, פניני חנוכה עמ' קל"ב).

כא נשים. המנהג הוא דוקא בנשים לפי שנעשה נס על ידיהם אבל לא באנשים (מ"ב סק"ג), ובטעם המנהג, רוב נוקטים הטעם כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה (מ"ב סק"ד), ו"א הטעם כי ימי החנוכה הוקבעו ליו"ט בהלל הוהדיה, וכדי לציין זאת נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה (לבוש, הובא בכף החיים סק"ז).

זמן משך האיסור

כב זמן משך האיסור עשיית מלאכה הוא כל זמן שאסור ליהנות מהנרות מדינא דהיינו כשהן דולקות בביתו למשך חצי שעה (מ"ב סק"ד) לאחר צאת הכוכבים אפילו לאלו שנוהגים להדליק עם השקיעה (ביה"ל סי' תרע"ב ד"ה ובלבד).

איזה מלאכות אסורות

כג יש שהגדירו איסור מלאכה בשעה שהנרות דולקות כאיסור מלאכה של חול המועד (הגר"ש וואזנר, קובץ מבית לוי ח"י עמ' ג', הגר"ח קנייבסקי, תורת המועדים סק"ח אות ג'), ויש שהגדירו מהות האיסור כמנהג נשים שאינן עושות מלאכות בר"ח (חזו"א, הגר"נ קרליץ, נר חנוכה פ"א הע' מ"ד) שהבאנו אותם (גליון 138 אות ח'), ויש שנקטו שנהגו הנשים שלא לעשות שום מלאכה שיש בה היסח הדעת (הגר"ש"א, פניני חנוכה עמ' קל"א, שו"ת רבבות אפרים ח"ו סי' ת"ט אות ב') ויתכן שהוא ע"פ הטעם השניה שהבאנו לעיל (אות כ"א) בטעם המנהג וכדי שלא להסיח דעת מהלל והוהדיה, ונפרט כמה דוגמאות.

כד כביסה וגיהוץ. יש לנשים לימנע מלעשות כביסה וגיהוץ בזמן שנוהגין איסור כד"ן חול המועד (הגר"ש וואזנר ועוד כנ"ל).

כה תפירה. וכן יש להן להימנע מתפירה, ואפילו אם הן עושין עבודת רקמה [embroidery], סריגה [knitting, crocheting] וכדומה, להנאה (ה"ל).

כו אפיה ובישול. רוב פוסקים נוקטים שמותר לנשים לאפות ולבשל בזמן שנוהגות איסור מלאכה משום שזה לא נאסר ע"פ המנהג כמו שמותר בר"ח וחזו"מ, ויש שסוברים שהמנהג כולל גם לא לבשל ולאפות בזמן האיסור (הגר"ש"א, הגר"י פישר שכך הוא מנהג ירושלים), אמנם גם לנוהגין איסור באפיה ובישול, יש מתירים טיגון סופגניות, בלינצ'ס וכדומה הנאכלות באותה שעה לכבוד חנוכה (הגר"ש"א, הליכות שלמה חנוכה פט"ז ארחות הלכה הע' 14, תשובות והנהגות חנוכה עמ' ל"ו).

כז שטיפת הרצפה. מלאכה שיש בה טורח ועמל כגון שטיפת הרצפה, ושטיפת הרבה כלים ראוי למנוע מהם (הגר"ש וואזנר שם, הגר"נ קרליץ, הגר"ש"א) אמנם שטיפת כמה כלים מותר.

נתנדב לכבוד השמחה הגדולה של פתיחת שערי בית המדרש 'קהל אברכים' בראשות הגה"ר חיים אהרן בלייער שליט"א ששמו הולך לפניו בכל פינות הארץ כרב בר סמכא בכל מקצועות ההלכה, והלכותיו הכתובות בבהירות נתקבלות בפנים מאירות לחוקי חיים של איש יהודי ברכותינו צרופה שימשין עוד רבות בשנים להדריך את עדת ה' בדבר ה' זו הלכה, עם הרבה שיעתא דשמיא וביתו תהי' מלא ברכת השי"ת, בני חיי ומזוני הכל בשפע רב, ואך טוב וחסד ירדפוהו אותו ואת משפחתו לנצח. נתנם ע"י מבני החבורה תלמידיו ומעריציו פה מנשטטר אנגליה

כח קניה במכולת. רוב פוסקים נוקטים שמותר לערוך קניות במכולת וכדומה בזמן מנהג איסור מלאכה, אמנם י"א שגם זה אסור מאחר שיש בה היסח הדעת מהדלקת נרות (הגר"ש"א).

אשה שלא נמצאת בבית

כט המדליק חוץ לביתו. המדליק חוץ לבית כגון בפתח החצר, פתח הבנין וכדומה, אע"פ שאין הנרות נראים מתוך הבית, עדיין נוהגין איסור מלאכה לנשים בתוך הבית בחצי שעה משום שעדיין נחשב כהדלקה אצל הבית (הגר"ש"א, אשרי האישי ח"ג פל"ג אות ב'), וצריכים היכר כדי שלא יבואו ליהנות מהנרות.

ל אשה העובדת חוץ לבית. אשה העובדת במשרד חוץ לבית, והיא נמצאת שם בשעה שבעלה מדליק נרות חנוכה, יתכן שאין עליה מנהג איסור מלאכה מאחר שאינה בקרבת הבית [אמנם לטעם השניה הנ"ל (אות כ"א) חל עליה מנהג איסור מלאכה אף כשהיא חוץ לביתה, וכשהדבר אפשרי עליה להחליף עם מישהו שמותר במלאכה באותה שעה (הגר"ש"א, אשרי האישי שם אות ו)].

מנהגים לאחר הדלקה

להישאר אצל הנרות

לא הרבה נוהגין אחרי הדלקת נרות חנוכה ואמירת 'נרות הלל' להישאר לא זמן מה ליד הנרות ולשיר זמירות ותשבחות, ואצל חסידים הוא דבר פשוט שכך צריכים לעשות, אבל גם אצל אלו שאין להם מנהג חסידים, מ"מ יש להם לשמוח ולספר בשבחו של הקב"ה, וז"ל בעל חות יאיר, נ"ל דעיקר מצוה היא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראות אותם לשמוח בהם כי הם גם כן זכר לשמחה שהיו מדליקין אחר הנס כמ"ש 'הדליקו נרות בחצרות קדש' וכו' ולא סגי שידליק ויילך לו למקום אחר, שהדליקו אז נרות בחצרות מרוב שמחה ונר חנוכה הוא לזכר השמחה הזאת (מקור חיים, קיצור הלכות סי' תרע"ב ס"ב, שו"ת שב יעקב סי' כ"ב) ובפרט כשיש ילדים קטנים שיש לספר להם גודל הנס ולהשריש בהם אמונה (תשובות והנהגות ח"א סי' שצ"ו).

לב ומ"מ בחורי ישיבה שאין להם ילדים, יש להם להישאר קצת זמן להודות ולהלל ואחרי זה לשוב לבית המדרש ולהרבות בלימוד תורה, כי ימים האלה ראויים ביותר להתמדת התורה יותר מבשאר הימים (של"ה סוף עניני תפילה, קדושת לוי דרושים לחנוכה ד"ה ידוע, מנהגי חת"ס פ"ט אות א'), ובעונותינו הרבים רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה וכו'.

דריידעל, טרענדל, סביבון

לג מנהג ישראל לנערים לשחק בימי חנוכה עם דריידל שהוא מרובעת וחוקק בצדדיו, נהג"ש ר"ת נס גדול היה שם, ויש בו הרבה רמזים (בני יששכר מאמר ב' אות כ"ה), וגם כמה גדולים שיחקו בו מעט בימי חנוכה כדי לקיים מנהג ישראל (מנהגים לחת"ס פ"ה).

לד אין במשחק דריידעל משום סרך משחק בקוביא, מאחר שמשחקים בו בדברים מועטים, וכן הרבה פעמים בסוף המשחק מחלקים הכל בשוה לכל אחד, ומנהג ישראל תורה הוא.

לה דריידל של שיכורים [drunken dreidel]. דריידל של שיכורים אסור לשחק בו ויש בו משום קלות ראש ומושב לצים והוללות בימים קדושים ונשגבים אלו, ועל בחורי ישיבה להתרחק מזה כהבורח מן האש.

קלפים [קרטיין]

לו בעונותינו הרבים יש אנשים שתחת זמירות ותשבחות שראוי להלל להשם יתברך על הניסים שעשה לנו, הם מרבים במשחק הקלפים, והרבה הרעישו הספרים הק' על זה והשומר נפשו ירחק מזה (באור הלכה סי' תר"ע ד"ה ונוהגין), וכשמשחקים בו במעות של סכומים חשובים יש בזה איסור של משחק בקוביא ונכנסים לחששות של פסולי עדות.

קובץ חוקי חיים - חנוכה ופורים

אפשר להשיג כעת קובץ גליונות 'חוקי חיים' - חנוכה ופורים בלשון הקודש ואנגלית במקומות אלו:

בחדר הוראה - מנחת יצחק 20 ירושלים בזמני קבלת הקהל
'ספרי הישיבה' - ליד ישיבת מיר, ירושלים
'ספרים ווינקעל' - רח' עלי הכהן ירושלים
או במייל, ע"פ תרומה
ובקשה במייל

"להשיגם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך... ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה.."